

ისევ საინვესტიციო ბარემოს შესახებ საქართველოში

ანუ როგორი ინვესტორი გვჭირდება?

ლოიდ ქარჩავა

ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორი,
პროფესორი

სტატიაში განხილულია უცხოური ინვესტიციების დადებითი და უარყოფითი მხარეები ქვეყნის ეკონომიკისათვის. უცხოური ინვესტიცია არ უნდა იყოს მხოლოდ ინვესტორის ინერესებზე მორგებული ბიზნესი. ის უნდა იცავდეს ადგილობრივი მოსახლეობის ეკონომიკურ და ეროვნულ ინტერესებს. ადგილობრივი მოსახლეობა არ უნდა გამოვიდეს მხოლოდ შავი მუშის როლში და მონური შრომის საფასურად მხოლოდ ღუკმა პურს არ უნდა იღებდეს საკუთარ ქვეყანაში, არამედ ის უნდა გახდეს გარკვეული წილის მესაკუთრეც. სტატიაში მოცემულია რიგი ფაქტობრივი მონაცემები წამოყენებული წინადადებების დასადასტურებლად.

ჩვენს საზოგადოებაში მიღებული აზრია (ამას ვისმენთ ხელისუფლების მხრიდან უკვე 20 წელზე მეტია), რომ ინვესტიციების შემოსვლა ქვეყანაში, კარგი ნიშანია. მის დადებით მხარეებად ითვლება ის, რომ დასაქმდება მოსახლეობის გარკვეული ნაწილი და გადასახადების სახით გარკვეული თანხები შევა სახელმწიფო ბიუჯეტში. ერთიც და მეორეც, მართლაც, დადებითი და მისაღები მომენტია, მაგრამ არა საუკეთესო ვარიანტი. არ ვამბობთ, რომ ინვესტიციები არ უნდა შემოვიდეს ქვეყანაში, პირიქით უნდა შემოვიდეს, მაგრამ საკითხავია ვისი ფული შემოდის, რაში იდება შემოსული ინვესტიცია და რა სარგებლობა მოაქვს მას ქვეყნისთვის და რა სარგებლობა მოაქვს ინვესტორისთვის. ინვესტორი სულელი არ არის, რომ ჩვენმა ქვეყანამ მოგება ნახოს და თვითონ კი - ზარალი. ბიზნესის კანონია, რომ ორივე მხარემ სარგებელი უნდა მიიღოს გარიგების შედეგად, მაგრამ მოგების განაწინილება არ უნდა იყოს თანაფარდობით 90/10-ზე ინვესტორის სასარგებლოდ.

მაშ, ჩავუღრმავდეთ, რა არის მისი უარყოფითი მხარეები?

თუ ჩვენ აქცენტს ავიღებთ მხოლოდ უცხოურ ინვესტიციებზე და მის ხარჯზე მოხდება ეკონომიკის აღმავლობა, შედეგად მივიღებთ იმას, რომ ყველაზე მომგებიან დარგებს შეისყიდიან უცხოელები, რომელთაც (სავარაუდოდ) წილში ჩაუჯდება ადგილობრივი მაღალი დონის ჩინოვნიკი (ამ ცდუნების ალბათობა ძალიან დიდია

ნებისმიერ ქვეყანაში და ხელისუფლებაში). თუ წინა ხელისუფლების მსგავსად განვითარდა მოვლენები, ადგილობრივებს დასაქმებენ იაფ მუშახელად, დროებით მუშად, რომელსაც შრომითი ხელშეკრულებით ექნება მხოლოდ მოსამსხურის ფუნქცია და მეტი არანაირი უფლება. უფრო მეტიც, ტოპ-მენეჯერები ხომ უცხოელები იქნებიან, ძალიან დიდი ალბათობით, რიგითი თანამშრომლების უმრავლესობაც უცხოელებს ჩამოიყვანენ (ჩვენ გვაქვს ამის მაგალითები ჩინელების სახით იუსტიციის სახლის მშენებლობისას თბილისში), ადგილობრივები კი (თუნდაც დიპლომიანები) - შეიძლება იყვნენ დამლაგებლები, მიწის მთხრელები, მძღოლები, მიმტანები და ა.შ., როგორც ეს ხდებოდა წინა ხელისუფლების დროს. მართალია, ახლა მზადდება კანონპროექტი „შრომითი მიგრაციის შესახებ“, მაგრამ იქ ყურადღება გამახვილებულია ადგილობრივების დასაქმების უპირატესობაზე, გარკვეულ შეზღუდვებზე, მაგრამ ეს მაინც არ მგონია საუკეთესო გამოსავალი იყოს, ყოველ შემთხვევაში, ამით ძირითადი პრობლემა, რაზეც ჩვენ ვაკეთებთ აქცენტებს, ვერ გადაწყდება.

მთავარი პრობლემა, რომელსაც არც ერთი ხელისუფლება დღემდე ვერ თუ არ აქცევს ყურადღებას, ნებისმიერ თუ უნებლიედ, ისაა რომ უცხოელ ინვესტორს მთელი მოგება თავის ქვეყანაში მიაქვს. მოვიტანოთ კონკრეტული მაგალითი: 2011 წელს საქართველოში წარმოებულია 9912,2

საქართველოს ახალი ეკონომისტი THE NEW ECONOMIST

მლნ კვტ.სთ ელექტროენერჯია [3,გვ.255], რომლის სარეალიზაციო ღირებულება 1,5 მილიარდ ლარზე მეტია. აქედან სუფთა მოგებაა სულ ცოტა 10%. ე.ი. მინიმუმ 150 მილიონი ლარი (შეიძლება 2-ჯერ მეტიც) გავიდა ქვეყნიდან, მართო ერთი წლის მანძილზე, მხოლოდ ერთი ღარბიდან, რადგან ელექტროსისტემაში მომუშავე კომპანიების დაახლოებით 90% უცხოური (კერძოდ, რუსული) კომპანიების ხელშია. მკითხველს ვურჩევდით, თუ ჯერაც არ წაუკითხავს თ. ჰინდის „ქართული ეკონომიკის მკვლევარი“, თბ. 2014, წაიკითხონ და ასევე, წაიკითხონ ან მოისმინონ ჯონ პერკინსის „ეკონომიკის მკვლავლის აღსარება“ (Jon Perkins – Confessions of Economic Hitman, <https://www.youtube.com/watch?v=pWiq7l6poQk>).

ამგვარ შემთხვევაში, ადგილობრივი ადამიანი ვერასოდეს შეძლებს მისთვის კონკურენციის გაწევას, თუ არ იქნება გატარებული პროტექციონისტული პოლიტიკა. ცნობისათვის, იაპონიას 11 ათასზე მეტი დასახელების პროდუქციაზე აქვს პროტექციონისტული მიდგომა. გასაგებია საერთაშორისო ინსტიტუტების ზეწოლა, მაგრამ თუ გონიერებას გამოვიჩინებთ, შეუძლებელიც არაფერია. უდიდესი გონიერება და ძალისხმევაა საჭირო ამგვარი წინააღმდეგობების გადასალახავად ხელისუფლების მხრიდან პირველ რიგში, რომელსაც სჭირდება ხალხის თანადგომა.

თუ ზემოთხსენებულ ელექტროსისტემაში მომუშავე კომპანიების მფლობელი იქნებოდა რეზიდენტი პირი, ის ამ სუფთა მოგების რეინვესტირებას მოახდენდა საქართველოში და კიდევ ახალი დარგის ამოქმედება მოხდებოდა, შეიქმნებოდა ახალი სამუშაო ადგილები. დღეისათვის კი ჩვენ გვრჩება მხოლოდ დაპურებული მუშა-ხელი და გამდიდრებული ინვესტორი. ხელფასი, რომელსაც იღებს აქ დასაქმებული ადამიანების უდიდესი ნაწილი, სავარაუდოდ 95%, ეს მხოლოდ მათი საარსებო საშუალებაა.

ასეთ მდგომარეობაშია თითქმის ყველა სტრატეგიული ობიექტი:

- კაზრეთის ოქროს საბადო („მადნეული“ და „კვარციტი“);
- ჭიათურის მარგანცის საბადო;
- ფოთის პორტი;
- ბათუმის პორტი;
- რუსთავის მეტალურგიული ქარხანა;
- ელექტროსისტემაში მომუშავე ყველა მსხვილი ორგანიზაციები და ა.შ.

ერთადერთი, რკინიგზა არ გაყიდულა, ვერ მოასწრეს...

ამასთან, როცა დანგრეულ ეკონომიკაში შემოდის უცხოელი ინვესტორი, ის დარგის მონოპოლისტი ხდება, ათვისებს ბაზარს და რადგან ადგილობრივებს შესაბამისი კაპიტალი არ აქვთ და მას ვერც ვერასოდეს წამოეწვიან ადგილობრივი ბიზნესმენები. არადა დღევანდელ მსოფლიოში სახელმწიფოებს შორის მთავარი წინააღმდეგობა სწორედ ბაზრის გადანაწილებაშია.

აქ ყველაზე მეტად შესაფერისია ილია ჭავჭავაძის მაგალითი: 1882 წელს უცხოელმა კაპიტალისტმა მეისნერმა გადაწყვიტა კახეთის ზვრების შესყიდვა, რაშიც ის მილიონ ნახევარს გადაიხდიდა ოქროთი. და ეს მაშინ ძალიან დიდი ფული იყო, ერთი ცხვარი ღირდა 12 აბაზი. ქართველთა ნაწილმა ეს მოიწონა, მაგრამ ილია ჭავჭავაძემ სწორედ მაშინ დაწერა სტატია „ბატონ მეისნერის პროექტი“, სადაც მან კარგად დაასაბუთა, რომ მეისნერი თუ შეისყიდის კახეთის მიწებს, ის ჩვენს გლეხებს პროლეტარად გადააქცევს და ჩვენს ღვინოს მამასისხლად მოგვეიდისო. ამ სტატიის გამოსვლის შემდეგ ქართულმა საზოგადოებამ უარი უთხრა მეისნერს კახეთის მიწების მიყიდვაზე [1] და თუ დღეს ჩვენ ვყიდით მიწებს უცხოელებზე ეს ან ჩვენი უვიცობის, უწიგნურობის ბრალია ან იმის მოღალატური ქმედება, ვინც ამას აკეთებს. სწორედ უცხოური კაპიტალის როლზე საუბრისას ამბობს ილია ჭავჭავაძე – „ფუფულო ერი ფულიანთა საძოვარი, მისი საცხოვრისი ხდება“ [4, გვ. 23-24] და იქვე აგრძელებს, „ქურდობაცა ბურჟუაზია და კაპიტალიზმის გაუმადლარი სტომაქი ქართველებს სახსენებელს გაგვიწყევტს, თუ ჩვენი მხრიდანაც ჩვენი ცხოვრების უწერელი კანონები არ მოვიმარჯვეთ. . . კაპიტალი, როცა ნამუსიანია, კარგია, მაგრამ უნამუსო კაპიტალი – ჩარწული ფული ბუნებითად მხდალია, იმიტომ, რომ ქურდობაცაა – იქა მკის, სადაც არ უთესია. . .“ [4, გვ.24]

უცხოური ინვესტიციებისთვის კარის გაღება, მით უმეტეს მასიურად, შეიძლება შეგვადართო ოჯახს, რომელიც შვილს ვერ აჩენს იმის გამო, რომ ეკონომიურად უჭირს. ამ დროს უცხოელი გთავაზობს, – იშვილე ჩემი ერთ-ერთი შვილი, რომელიც საჭმლის ფულს მოგცემს. შენც დათანხმდე, შვილი არ გააჩინო და შენს მერე მას გადაეცემა მთელი მემკვიდრეობა. თუ ამას ეთანხმები, ე.ი. შენთვის მნიშვნელობა არა აქვს მომავალს, მთავარია დღეს იყო დაპურებული, გაივსო საკუთარი „სტომაქი“ და მიიღო სხვა ამქვეყნიური წუთიერი სიამოვნებები. ასეთი იდეოლოგია არის ქვეყნის სახელმწიფოებრიობის უპირველესი მტერი,

რადგან „ნაშვილები“ უცხოელი დაეპატრონება შენს მამა-პაპის სისხლით შენარჩუნებულ, ისედაც განახევრებულ საქართველოს და საქართველო დარჩება ქართველების გარეშე.

ვინმეს განა ეჭვი ეპარება იმაში, რომ უფრო ნორმალურია საკუთარი შვილი გყავდეს და თუნდაც გაჭირვებით, საკუთარი სახსრებითა და შრომით გამოზარდო, აღზარდო შენი ერის წიაღში საუკუნეების მანძილზე ჩამოყალიბებული პატრიოტული მენტალიტეტით და ა.შ. ლტოლვა უცხოურისკენ, ან უცხოელის ჩამოყვანისკენ, თუნდაც უცხოეთში წასვლისკენ, ესაა ნაბიჯი გადაგვარებისკენ, მით უმეტეს გლობალიზაციის ეპოქაში.

იმ შემთხვევაში, როდესაც კომპანიის მფლობელი ადგილობრივი პირია, ის ყოველთვის უფრო პუმანურია და შესაბამისად, შედარებით მაღალ ანაზღაურებას აძლევს დასაქმებულებს. ფორდის მაგალითი რომ ავიღოთ, ის ჯერ კიდევ XX საუკუნის 10-იანი წლების შუა ხანებში დღეში 5 დოლარს უხდიდა თავის მუშა-ხელს. ეს იმდენად მაღალი ანაზღაურება იყო იმ დროისათვის, რომ თავის ერთ-ერთ წიგნში ჯონ ჰანტერი წერდა: „1914 წელს მოხდა ორი მნიშვნელოვანი მოვლენა: ჯერ იფეთქა პირველმა მსოფლიო ომმა. ოდნავ ადრე კი, მოვიდა ცნობა იმის შესახებ, რომ ფორდი მუშებს სამუშაო დღეში მინიმუმ 5 დოლარს გადაუხდის. არა ვარ დარწმუნებული, თუ ამ მოვლენათაგან, რომელი დაამახსოვრდება ხალხს ყველაზე მეტად.“[2, გვ.29] ფორდი არარეზიდენტი ბიზნესმენი რომ ყოფილიყო, საეჭვოა, მას ასეთი დიდი ხელფასი მიეცა თავისი მუშებისათვის, მაშინ როდესაც გარეთ უმუშევართა რიგი იდგა. ქართველებში კი მეცენატობა და ქველმოქმედება სხვებისგან არ გვესწავლება. ჩვენს წარსულში ამის შესანიშნავი მაგალითია დავით სარაჯიშვილი, აკაკი ხოშტარია და სხვები, უახლოეს წარსულში და დღესაც კი – ყოფილი პრემიერ-მინისტრი – ბიძინა ივანიშვილი.

ჩვენ გვინდა და გვჭირდება შევიმუშაოთ უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის ისეთი მექანიზმი, როდესაც ადგილობრივი მოსახლეობა იქნება პარტნიორი, მესაკუთრეც (თუ რა წილში, ეს მოლაპარაკების საკითხია) და არა მხოლოდ მოსამსახურე ყოველგვარი უფლების გარეშე. ჩვენ უნდა გამოვინახოთ ოქროს შუალედი, რომელიც მისაღები იქნება ინვესტორისთვისაც და ადგილობრივი მოსახლეობისთვისაც. მარტო უცხოური ინვესტიციები და მათ მიერ ფაბრიკა-ქარხნების მშენებლობა არ უნდა იყოს თვითმიზანი, საკითხავია რის ფასად გვიჯდება ჩვენ ეს „ინვესტიცია“, რა

სარგებლობას ხედავს უცხოელი და რა სარგებლობას ხედავს ადგილობრივი? შევადაროთ გავანალიზოთ ეს მომენტები და თუ ჩვენთვის უკეთესი პირობებია, მხოლოდ მაშინ დავროთ ნება უცხოურ ინვესტიციებს და არ ნებისმიერს. ეს საკითხიც საჯარო, უფრო ექსპერტების განხილვას უნდა ექვემდებარებოდეს ჩვენის ღრმა რწმენით.

მთავრობის წევრებისგან გვესმოდა და გვესმის მომდომარი სახის გამომეტყველებით წარმოთქმული ასეთი სიტყვები: “ჩვენ შევხვდით უცხოელ ბიზნესმენებს...” (ასახელებენ ქვეყნებს, ფორმებს მათ მენეჯერებს. . .), „ისინი აპირებენ ასეულობით მილიონი დოლარის ინვესტირებას საქართველოში“. . . და ა.შ. იბადება კითხვა: რატომ უნდა ხვდებოდეს ხელისუფლების წარმომადგენელი უცხოელ ბიზნესმენებს? შენ ხარ სახელმწიფო მოხელე, ხელისუფალი, პოლიტიკის გამტარებელი. კეთილი ინებე და შეიმუშავე პოლიტიკა მეცნიერებისა და სპეციალისტების, დაინტერესებული საზოგადოების მონაწილეობით, ხოლო ინვესტორი თვითონ მოძებნის გზას ინვესტიციების ჩასადებად. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ჩნდება ეჭვი, რომ ხელისუფლების მაღალი დონის ჩინოვნიკი ფარულ გარიგებაში შედის უცხოელ ინვესტორთან და ხელსაყრელ პირობებს უქმნის აქ ბიზნესის ასაწყობად. ასეთი ბიზნესი უცხოელისთვის კი იქნება ბიზნესი, რადგან ფულს აკეთებს, მაგრამ ქვეყნისთვის, ცალკეული მოქალაქისთვის რა იქნება? არაფერი! უფრო სწორად, შანსს გვართმევს, ოდესმე ჩვენს ქვეყანაში მსგავსი ბიზნესი ავაწყობ.

სად ვამბობთ ინვესტორი?

მიგვანჩია, რომ ყველა რაიონმა, ქალაქმა, სოფელმა უნდა გააკეთოს იმ ბიზნესმენტა სია, რომლებიც თავისი რაიონიდან, ქალაქიდან არიან წასული საზღვარგარეთ. მოიძიონ მათი კოორდინატები, რათა მათ შესთავაზონ პირველ რიგში, - ინვესტიციები განახორციელონ საკუთარ რაიონში, საკუთარ ქალაქში, ხოლო სახელმწიფო გარანტიად დაუდგეს და ხელი შეუწყოს, მათ მისცეს შეღავათები პირველ რიგში, ხოლო შემდეგ თუ აუცილებლობა იქნება, გამოინაკლისის სახით მოვიზიდოთ უცხოური ინვესტიციები. აღნიშნული საკითხის უფრო კონკრეტულად შესწავლა და მოფიქრება შეიძლება, თუ რა შესაძლებლობა აქვს ქვეყანას, მაგრამ ეს უნდა იყოს ერთ-ერთი სტრატეგიული მიმართულება – ჩვენიანების დაბრუნება სამშობლოში.

ეს იმიტომ არის კარგი და საუკეთესო ვარიანტი, რომ თავის რაიონში და ქალაქში უფრო ადვილად წამოვა კაცი, რადგან მას იქ ნათესავეები და ახლობლები ჰყავს, იცის აქაურობა და მაღალია ნდობის ფაქტორი. მასში აუცილებლად იმოქმედებს პატრიოტული გრძობაც, ეს ქართველი ადამიანის ბუნებაშია, ხასიათშია, გენშია. თუ უცხოელი მაქსიმალურად მოგებაზე იქნება ორიენტირებული, ქართველი კაცის ბუნებიდან გამომდინარე, რომელსაც დიდი ფული დაუგროვებია, დიდი ალბათობით, უმრავლესობა სიამაყის გრძობით გაიღებს თანხას თავისიანების დასახმარებლად. მით უმეტეს მომგებიანი ბიზნესის შემთხვევაში. სახელმწიფო იდეოლოგია და მოთხოვნაც უნდა იყოს ისეთი, რომ მათ პატივისცემით მოეპყრას ყველა დონის სახელმწიფო ჩინოვნიკი და რიგითი მოქალაქე.

მათ, როგორც აქ, საქართველოში, ისე იმ ქვეყანაში, სადაც ბიზნესი აქვს აწყობილი, ადვილად შეუძლიათ განსაზღვრონ რა პროდუქციაზეა იქ მეტი მოთხოვნილება. აქედან გამომდინარე, ბევრი მათგანი აქცენტს გააკეთებს სოფლის მეურნეობის საექსპორტო პროდუქციაზე, გადამამუშავებელ ქარხნებზე და ა.შ. ზოგიერთებს სხვა სფეროში აქვს გამოცდილება, თუნდაც მოძებნოს გასაღების ბაზარი, ეს ხომ უმნიშვნელოვანესი საკითხია.

ჩვენი მიზანი ხომ მარტო ის არ არის, რომ ბიზნესი აღორძინდეს და ქვეყანაში ღამაში ხიდები, და შენობები აშენდეს, თუნდაც უცხოელი ინვესტორების ხარჯზე, არამედ ადგილობრივი მოსახლეობა იყოს ეკონომიურად ძლიერი.

უფრო შედეგიანი და მრავალმხრივ სასარგებლო იქნება თუ აქცენტს ავიღებთ მდიდარი ქართველი მიგრანტების დაბრუნებაზე და მათი კაპიტალის საქართველოში ინვესტირებაზე. თუ ქართველი მულტიმილიონერები საზღვარგარეთ აბანდებენ კაპიტალს, ეს იმიტომ კი არ არის, რომ საქართველო არ უყვართ, ან აქ ნაკლებად შეიძლება ბიზნესის კეთება. სამწუხაროდ, ისე დაბალია ნდობა ხელისუფლების მიმართ, რომ მას და მის ბიზნესს არ შეეხებიან.

საქართველოდან გასულ ადამიანებს თუ შეუქმნით ღირსეულ სამუშაო პირობებს, მათი უმრავლესობა დაბრუნდება სამშობლოში. ბუნებრივია, ეს გამოიწვევს ეკონომიკის ზრდას. ამიტომ ხელისუფლებას არ უნდა შეეშინდეს ბიზნესის კეთებისთვის პირობების გამარტივებისა, თუნდაც დროებითი „ჩავარდნის“ ხარჯზეც კი, რაც შეიძლება გამოწვეული იყოს იმ შედავათებით, რაც ვთქვით, გადასახადის განაკვეთის შემცირებით, ან

გარკვეული კატეგორიისთვის გადასახადისაგან დროებით განთავისუფლებით შეიძლება მივიღოთ.

ექსპერტების აზრით (ზუსტი სტატისტიკა არ არსებობს), ბოლო 20 წლის მანძილზე საქართველო დატოვა მინიმუმ 1,2 მილიონზე მეტმა ადამიანმა. აქედან, დაახლოებით 70-80% დასაქმებულია. ამაზე მეტყველებს თუნდაც ის ფაქტი, რომ საქართველოში ყოველწლიურად მიგრანტი ქართველები 1,2 მილიარდ აშშ დოლარზე მეტს უგზავნიან თავიანთ ნათესავეებს. თუ ქვეყანა სწორად გათვლილი პოლიტიკით იმოქმედებს, შესაძლებელია ქართველ მიგრანტთა მინიმუმ ნახევრის დაბრუნება ეტაპობრივად.

ვლემენტარული გათვლა გავაკეთოთ, თუ რა შედეგს მოგვცემს ეს: ქართველ მიგრანტთა ნახევარი ესაა 500-600 ათასი შრომისუნარიანი ადამიანი. წარმოიდგინეთ 500-600 ათასი ახალი სამუშაო ადგილი, საშუალოდ 1000 ლარიანი ხელფასით თვეში, რაც რეალურია და მიღწევადი სწორი ეკონომიკური პოლიტიკით 4-5 წელიწადში. ეს იმას ნიშნავს, რომ ქვეყნის სახელფასო ფონდის მოცულობა იზრდება 500-600 მილიონი ლარით თვეში, წელიწადში კი – 6-7 მილიარდით. ასევე, მარტო ხელფასის ფონდიდან საშემოსავლო გადასახადის სახით ბიუჯეტი დამატებით მიიღებს დაახლოებით 1,2-1,4 მილიარდის შემოსავალს.

ახლა სხვა კუთხიდან შევხედოთ ამას. თუ ხელფასის ფონდი წელიწადში 6-7 მილიარდით გაიზრდება, შესაბამისად, მარტო ამ ხელფასის წყაროს ხარჯზე რამდენიმე ათეული მილიარდით გაიზრდება ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქტიც. გარდა ამისა, მოსახლეობის ზრდა იწვევს მოთხოვნილების ზრდას ყველა სახის პროდუქტზე და პროდუქციაზე. მოთხოვნა თავისთავად განაპირობებს მიწოდების ზრდას, რაც საბოლოო ჯამში ქვეყნის ეკონომიკურ ზრდას გამოიწვევს. სწორედ ამიტომ აუცილებელია ქვეყნის სტრატეგიული განვითარების მიმართულებების დაუყოვნებლივი შემუშავება, საერთო-სახალხო განხილვა და მიღება. სწორი პოლიტიკით სწრაფად შეიძლება ეკონომიკის აღდგენა. სტრატეგიის ერთ-ერთი ძირითადი მიმართულება სწორედ მიგრანტ ქართველთა დაბრუნება უნდა იყოს.

დღეისათვის საქართველო ერთადერთია იმ რამდენიმე სახელმწიფოთა შორის, რომელთაც დაქირავებული შრომით დაკავებულიები საზღვარგარეთ უფრო მეტი ჰყავთ, ვიდრე თავისთან, სამშობლოში (არანაკლებ 30%-ით)[5]. სწორი პოლიტიკით შესაძლებელია საქართველოში არსებული კატასტროფული დემოგრაფიული მდგომარეობის

გამოსწორება.

შეიძლება ქვეყანაში არსებულ ერთ-ერთ პრობლემად ზოგიერთმა კადრების არაკვალიფიციურობა დაასახელოს, მაგრამ თუ იმ ფაქტებს გაითვალისწინებთ, რომ საქართველოდან გასული მიგრანტების უმრავლესობა დასაქმებულია და იქ იმდენ პროდუქტს ქმნიან, რომ საქართველოში წლის განმავლობაში 1 მილიარდ აშშ დოლარზე მეტს აგზავნიან თავიანთ ოჯახებში, ეს იმას ნიშნავს, რომ მათი კვალიფიკაცია მოთხოვნადია საზღვარგარეთ და ის მოთხოვნადი იქნება საქართველოშიც. ზემოთ თქმულს კიდევ ერთხელ გავიმეორებთ, ჩვენი წარმატებული ქართ-

ველი მიგრანტები ნელ-ნელა უნდა დავაბრუნოთ საქართველოში თავიანთი გამოცდილებით, ბიზნესკავშირებითა და კაპიტალით. ეს გვესახება ყველაზე ეფექტურ, სწრაფ და იოლ გზად ქვეყნის აღმავლობისათვის. ეს იქნება ქვეყნისთვის ყველაზე დიდი ეროვნული, ეკონომიკური, სოციალური და დემოგრაფიული პოლიტიკა. ყველას ვინც საქართველოშია დაბადებული, უკლებლივ უნდა მიეცეს საქართველოს მოქალაქეობა, თუ ისინი ამას მოისურვებენ. ხელი შეეწეოს მათ ჩამოსვლას საქართველოში, ბიზნესის ასაწეობად გარკვეული შეღავათები მიეცეთ და ა.შ.

ბამოყენებული ლიტერატურა:

1. დ. ნარმანია, ბიზნეს-გარემოს სრულყოფის კონცეფცია, ძირითადი მიმართულებები, თბილისი, 2012.
2. ლ. ქარჩავა, გამოჩენილ ბიზნესმენტა სამეწარმეო ცხოვრებიდან, „ლოი“, 2006.;
3. დ. ჩომახიძე, ენერგეტიკის მდგრადი განვითარების რეგულირების პრინციპები, „ტექნიკური უნივერსიტეტი“, 2012.;
4. ი. ჭავჭავაძე, თხზ. თ.VII, თბ., 1956წ
5. საქართველოს-მოსახლეობის/..., <http://froph.com/>